

Original Research Article

Examining the Role and Status of Lesson Study in Teachers' Professional Development from the Perspective of Elementary School Teachers in Fars Province

Esmail Jokar *¹ , Seyyedeh Najmeh Molaei² , Leila Jokar³

1- M.A. in Educational Psychology, University of Shiraz, Iran (Corresponding Author)

2- M.A. in Curriculum Planning, Department of Education, Fars Province, Iran

3- B.A. in Counseling and Guidance, Official Staff Member of the Ministry of Education, Fars Province, Iran

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article History

Date Received: 9 January 2025

Date Revised: 8 March 2025

Date Accepted: 6 May 2025

Date published: 19 August 2025

Keywords

Lesson study,
Participatory research,
Professional development,
Elementary education in Fars
Province.

Corresponding Author Email:

esmailjoukar@hafez.shirazu.ac.ir

In recent years, the concept of lesson study has attracted the attention of many teachers and researchers. As an innovative teaching approach, lesson study aims to facilitate the teaching-learning process and promote continuous learning. Therefore, exploring this approach to assess the extent of its success is of great importance. The present study aims to examine the role and status of lesson study in teachers' professional development from the perspective of elementary school teachers in Fars Province. The statistical population of this study included all elementary school teachers in Fars Province. A sample of 30 elementary teachers was selected. Data were collected through interviews, and sampling was concluded when data saturation was reached. For data analysis, the constant comparative method was employed. Findings indicated that the main categories related to the role of lesson study in teachers' professional development—based on teachers' perspectives—include: 1.Active participation of teachers 2.Greater mastery of instructional objectives 3.Sharing teaching experiences among teachers 4.Familiarity with effective and efficient research methods 5.Development of close and friendly relationships among teachers. Each of these categories encompasses several subcategories. According to most teachers, lesson study has a positive impact on the development of teaching professionalism. However, there are challenges along the way, which can be addressed through appropriate planning and solutions. Given the positive impact of lesson study on professional development, it is recommended to expand the necessary facilities and conditions for its implementation across all subjects and on a larger scale. Additionally, measures should be taken to enhance teachers' awareness of this instructional approach.

How to cite this article:

Jokar, E., Molaei, S.N., Jokar, L. (2025). Examining the Role and Status of Lesson Study in Teachers' Professional Development from the Perspective of Elementary School Teachers in Fars Province. *Journal of Studies and Research in Behavioral Sciences*, 7(2), 20-30.

©2023 The author(s). This is an open access article distributed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC), which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, as long as you give appropriate credit to the original author(s) and the source.

Publisher: [Chatre Andisheh International Publishing Institute](#)

مطالعات و تحقیقات در علوم رفتاری

Homepage: <https://Jobssar.ir>

مقاله پژوهشی

بررسی نقش و جایگاه درس پژوهی در توسعه حرفه ای معلمان از دیدگاه معلمان مقطع ابتدایی استان فارس

اسماعیل جوکار*^۱ (ID)، سیده نجمه مولایی^۲ (ID)، لیلا جوکار^۳ (ID)

۱- کارشناسی ارشد روان شناسی تربیتی، دانشگاه شیراز، ایران (نویسنده مسئول)

۲- کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی، اداره آموزش و پرورش، فارس، ایران

۳- کارشناسی مشاوره و راهنمایی، کارمند رسمی آموزش و پرورش، فارس، ایران

چکیده

اطلاعات مقاله

سابقه مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۲۰

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۲/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۱۶

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۵/۲۸

واژه‌های کلیدی

درس پژوهی،

پژوهش مشارکتی،

توسعه حرفه ای،

مقطع ابتدایی استان فارس.

ایمیل نویسنده مسئول

esmailjoukar@hafez.shirazu.ac.ir

مفهوم درس پژوهی در سال های اخیر توجه معلمان و پژوهشگران بسیاری را به خود معطوف کرده است. درس پژوهی به عنوان روشی نوین در آموزش، داعیه تسهیل در امر یاددهی-یادگیری و یادگیری مستمر را دارد. از این جهت واکاوی آن به منظور بررسی میزان توفیق این طرح، از اهمیت بسزایی برخوردار است. هدف از انجام پژوهش حاضر، بررسی نقش و جایگاه درس پژوهی در توسعه حرفه ای معلمان از دیدگاه معلمان مقطع ابتدایی استان فارس می باشد. جامعه آماری در این پژوهش، کلیه معلمان مقطع ابتدایی استان فارس می باشد. در این تحقیق، ۳۰ نفر از معلمان مقطع ابتدایی استان فارس به عنوان نمونه آماری در نظر گرفته شدند. جهت جمع آوری اطلاعات از مصاحبه استفاده گردید و هنگامی که داده ها به اشباع رسید، نمونه گیری خاتمه یافت. به منظور تجزیه و تحلیل داده ها از راهبرد تجزیه و تحلیل مداوم و مقایسه ای استفاده گردید. یافته ها نشان داد که مقوله های اساسی مولفه های نقش درس پژوهی در توسعه حرفه ای معلمان از دیدگاه معلمان شامل: (۱) مشارکت فعال معلمان، (۲) تسلط بیشتر معلمان بر اهداف دروس، (۳) انتقال تجارب تدریس بین معلمان، (۴) آشنایی با روش های تحقیق کارآمد و اثربخش و (۵) آشنایی و روابط صمیمی بین معلمان می باشد که هر کدام از این مولفه ها، زیر مقوله هایی را شامل می شود. بر اساس دیدگاه اکثر معلمان، درس پژوهی تأثیر مطلوبی بر توسعه حرفه معلمي دارد. البته در این مسیر مشکلاتی نیز بر سر راه معلمان وجود دارد که با تدبیر صحیح می توان آنها را از پیش رو برداشت و برای حل آنها، راهکارهایی ارائه داد. به دلیل تأثیر مثبت درس پژوهشی در توسعه حرفه معلمي، پیشنهاد می شود که امکانات و اقتضائات این امر در ابعاد وسیع تر و همه گیر و برای تمامی دروس فراهم شود. همچنین بایستی با تدارک تمهیداتی، میزان آگاهی معلمان نسبت به این شیوه از آموزش را افزایش دهیم.

استناد به این مقاله: جوکار، اسماعیل؛ مولایی، سیده نجمه و جوکار، لیلا (۱۴۰۴). بررسی نقش و جایگاه درس پژوهی در توسعه حرفه ای معلمان از دیدگاه معلمان مقطع

ابتدایی استان فارس. *مطالعات و تحقیقات در علوم رفتاری*، ۷(۲)، ۲۰-۳۰.

ناشر: موسسه انتشارات بین المللی چتر اندیشه

Creative Commons: CC BY 4.0

مقدمه

امروزه توجه به نظام های آموزشی و تلاش در جهت بهبود فرایند یاددهی- یادگیری، نگاه های زیادی را به سمت و سوی خود کشانده است. کاربست پژوهش های عملی و کاربردی در جریان یاددهی- یادگیری و به خصوص پژوهش مشارکتی توجه صاحب نظران بسیاری را به خود مبذول داشته است و بدیهی است که یکی از عناصر مهم، جهت بهبود فرایند یاددهی- یادگیری، توسعه حرفه ای معلم به عنوان مهم ترین نیروی انسانی در نظام تعلیم و تربیت است. توسعه حرفه ای معلمان عبارت است از « فرایندها و فعالیت های طرح ریزی شده به منظور افزایش دانش، مهارت ها و نگرش های حرفه ای معلمان تا این که بتوانند موجب بهبود یادگیری دانش آموزان شوند». (گاسکی، ۲۰۰۰، ص ۱۶). یک نمونه از فعالیت های مربوط به توسعه حرفه ای معلمان، روشی است که ژاپنی ها ابداع و در به کارگیری آن پیشتاز محسوب می شوند و امروزه با نام "درس پژوهی" شناخته می شود. آنچه در ژاپن و برخی از کشورهای دیگر با نام درس پژوهی مورد استفاده قرار گرفته و هم اکنون نیز در جریان است، تلاشی در جهت بهبود فعالیت های آموزشی از طریق مشارکت با هم تایان و همکاران است (خاکباز و همکاران، ۱۳۸۷). در این رابطه بهرامی هیدجی و مرسلی (۱۳۹۱) معتقداند که درس پژوهی، یک حلقه پژوهشی است که در آن، معلمان به صورت گروهی درباره موضوعات برنامه درسی به پژوهش می پردازند. درس پژوهی یک رویکرد توسعه حرفه ای است که در آن، معلمان با یکدیگر در تدوین طرح درس، طراحی آموزشی، اجرا و عملیاتی کردن همه عناصر یاددهی- یادگیری مطابق با هدف های برنامه های درسی و در مشاهده نتایج مشارکت دارند. درس پژوهی در واقع روش پژوهشی مشارکتی معلمان در کلاس درس است که از آن به عنوان سودمندترین، کاربردی ترین و مؤثرترین برنامه پرورش حرفه ای معلمان در مدارس ژاپن یاد شده است.

طبق تحقیق ها و بررسی های صورت گرفته به نظر می رسد که درس پژوهی از آن جهت که طی مشارکتی فعال بین معلمان، موجب افزایش تجارب، تسلط بیشتر و به طور کلی موجب افزایش سطح دانش، مهارت و نگرش معلم می شود، می تواند تأثیر شگرفی بر توسعه حرفه ای معلمان بگذارد. توفیق شیوه درس پژوهی نیز توسط پژوهش های بسیاری تأیید شده است (واتانابه، ۲۰۰۱؛ پری، لوئیس و آکیا، ۲۰۰۲؛ کینی و همکاران، ۲۰۰۲؛ فرناندز، کنون و چاکشی، ۲۰۰۳؛ لوئیس، پری و موراتا، ۲۰۰۳؛ اینپراسیتا و لویفا، ۲۰۰۳؛ یوشیدا و فرناندز، ۲۰۰۴؛ فینکن، ماتئوس، لاس و اسمیت، ۲۰۰۴؛ کدزیور و فیفیلد، ۲۰۰۴؛ راک و ویلسون، ۲۰۰۵؛ لوئیس، ۲۰۰۶؛ ماتوبا و سرکارآرانی، ۲۰۰۶؛ سرکارآرانی، ۲۰۰۶؛ سرکارآرانی، شیباتا و ماتوبا، ۲۰۰۷). همچنین تجربه کشورهای گوناگون از اجرای درس پژوهی در کلاس های درس ریاضی و علوم نشان می دهد که معلمان در فرایند درس پژوهی همراه با دانش آموزان، فرصت های غنی برای سازماندهی تعامل اثربخش در کلاس درس، آموختن از یکدیگر و بهسازی آموزش متناسب با شرایط حرفه ای خود به ویژه از طریق بهبود تعامل میان دانش آموزان و معلم به دست می آورند (سرکار آرانی و فوکایا، ۲۰۰۹؛ سایتو و همکاران، ۲۰۰۸؛ استیگلر و هیبرت، ۲۰۰۹). در تحقیقی که توسط استیگلر و هیبرت با عنوان شکاف آموزشی بر روی برخی از داده های TIMSS در سال ۱۹۹۹ انجام شده است، به این نتیجه رسیدند که عامل اصلی موفقیت ژاپنی ها استفاده از روش درس پژوهی در توسعه حرفه ای معلمان است (استیگلر و هیبرت، ۱۹۹۹). همچنین مطالعه ای درباره آثار درس پژوهی بر پنج مدرسه ابتدایی در منطقه حومه یکی از شهرهای شمالی آمریکا در قالب یک پژوهش مشارکتی اجرا شد. یافته های پژوهش نشان داد که درس پژوهی با تأثیر در چند زمینه موجب توسعه حرفه ای

معلمان می‌شود: آموزش و یادگیری متمرکز و مستمر؛ افزایش اعتماد حرفه‌ای؛ تفکر مشارکتی و همفکری با همکاران و کارشناسان و بهبود فرآیند یاددهی-یادگیری (راک و ویلسون، ۲۰۰۵).

حال از آنجایی که معلمان به عنوان یکی از متولیان مهم در امر آموزش و پرورش و همچنین مجریان اصلی برنامه‌های درسی محسوب می‌شوند، جهت کسب توفیق در اجرای مسئولیت خویش، به توسعه دانش و مهارت‌های حرفه‌ای نیاز دارند و همانگونه که بیان شد، درس پژوهی نیز یکی از عوامل مؤثر در توسعه حرفه‌ای معلمان به حساب می‌آید. به همین جهت مطالعه و بررسی تأثیر درس پژوهی به عنوان عنصری مهم در توسعه حرفه‌ای معلمان امری لازم و ضروری است. بنابراین در این مقاله بر آن شدیم تا نقش درس پژوهی بر توسعه حرفه‌ای معلمان از دیدگاه معلمان دوره ابتدایی را بررسی کنیم تا ببینیم درس پژوهی تا چه میزان بر توسعه حرفه‌ای معلمان تأثیر می‌گذارد؛ تا جایی که فرض اصلی مقاله آن است که با اجرای صحیح و مؤثر طرح درس پژوهی می‌توان گامی اساسی به سوی بهبود توسعه حرفه‌ای معلمان برداشت و آنها را برای ایفای نقش‌های حساس و دشوار معلمی آماده کرد.

سوالات پژوهش

۱. مؤلفه‌های اصلی نقش درس پژوهی در توسعه حرفه‌ای از دیدگاه معلمان مقطع ابتدایی استان فارس کدامند؟
۲. مؤلفه‌های اصلی نقش درس پژوهی در توسعه حرفه‌ای از دیدگاه معلمان مقطع ابتدایی استان فارس دارای چه ویژگی‌هایی می‌باشند؟
۳. از دیدگاه معلمان مقطع ابتدایی استان فارس هر یک از مؤلفه‌های اصلی نقش درس پژوهی در توسعه حرفه‌ای دارای چه نقش و جایگاهی در آموزش هستند؟
۴. اساسی‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار در نقش درس پژوهی در توسعه حرفه‌ای کدامند؟

روش شناسی

این پژوهش یک مطالعه‌ی کیفی است که با روش مصاحبه عمیق، دیدگاه‌های معلمان مقطع ابتدایی استان فارس را در ارتباط با نقش و جایگاه درس پژوهی در توسعه حرفه‌ای معلمان بررسی کرد. جامعه تحقیق شامل تمامی معلمان مقطع ابتدایی استان فارس است و نمونه‌گیری به صورت مبتنی بر هدف آغاز و تا اشباع اطلاعات، یعنی عدم دریافت اطلاعات جدید ادامه یافت. در مجموع شمار شرکت کنندگان در پژوهش به ۳۰ نفر رسید. مدت مصاحبه‌ها ۱۵ تا ۳۰ دقیقه بود. پس از تجزیه و تحلیل هر مصاحبه، مصاحبه‌ی بعدی انجام می‌گرفت. در تجزیه و تحلیل از روش تحلیل محتوای کیفی مرسوم استفاده شد. تحلیل محتوای کیفی یک روش تحقیق است که به منظور تفسیر ذهنی محتوای داده‌های مکتوب به کار می‌رود. در این روش طبقات به طور مستقیم از داده‌های متنی استخراج می‌شود و از طریق فرآیند طبقه بندی سیستماتیک، کدها و مضمون‌ها مورد شناسایی قرار می‌گیرند. تحلیل محتوا چیزی فراتر از استخراج محتوای عینی برگرفته از داده‌های متنی می‌باشد؛ بلکه از این طریق می‌توان

مضمون‌ها و الگوهای پنهان را از درون محتوای داده‌های شرکت کنندگان در مطالعه آشکار کرد (هیس و شانون ، ۲۰۰۵ و Spannagel et al، ۲۰۰۵ و Mayring، ۲۰۰۰). بنابراین در این مطالعه با استفاده از این روش هر مصاحبه ضبط شده بلافاصله بعد از انجام به صورت کلمه به کلمه مکتوب شده و سپس نسخه نوشته شده چندین نوبت برای آشنایی با داده ها خوانده می شد. در بررسی مجدد، خط به خط متن مصاحبه برای تشخیص واحد های معنایی خوانده می شد. فرآیند تجزیه و تحلیل با خلاصه کردن واحدهای معنایی و تبدیل آنها به کدها، زیر طبقات و طبقات با رعایت قوانین معتبر انجام یافت. در این پژوهش ابتدا هدف از تحقیق، روش مصاحبه و آزادی افراد برای شرکت در مطالعه یا امتناع از آن برای شرکت کنندگان توضیح داده شد و اصول محرمانه بودن اطلاعات و کسب رضایت آگاهانه جهت مصاحبه و ضبط گفت و گو رعایت گردید.

نتایج

یافته‌ها حاکی از آن بود که مقوله‌های اساسی مولفه‌های نقش و جایگاه درس پژوهی در توسعه حرفه‌ای معلمان از دیدگاه معلمان مقطع ابتدایی استان فارس شامل: (۱) مشارکت فعال معلمان، (۲) تسلط بیشتر معلمان بر اهداف دروس، (۳) انتقال تجارب تدریس بین معلمان، (۴) آشنایی با روش های تحقیق کارآمد و اثربخش و (۵) آشنایی و روابط صمیمی بین معلمان می‌باشد که هر کدام دارای زیر مقوله‌هایی می‌باشد که در جدول ۱ خلاصه شده است.

جدول ۱. نقش و جایگاه درس پژوهی در توسعه حرفه ای معلمان از دیدگاه معلمان مقطع ابتدایی استان فارس

مولفه های اصلی	مولفه های فرعی
مشارکت فعال معلمان	همفکری در جهت شناسایی مشکل همکاری در مسیر انتخاب روش مناسب همیاری در مسیر اصلاح طرح
تسلط بیشتر معلمان بر اهداف دروس	شناسایی ماهیت و ویژگی های درس ها هماهنگی فعالیت ها با اهداف درس سازماندهی برنامه ها طبق اهداف درس مطالعه‌ی دقیق معلمان بر دروس
انتقال تجارب تدریس بین معلمان	جلسات گروهی همفکری اصلاح تدریس در مرحله اول ارائه روش های جدید در گروه
آشنایی با روش های تحقیق کارآمد و اثربخش	شناسایی مشکلات و مسایل آموزشی جمع آوری اطلاعات درباره‌ی روش تدریس آشنایی با روش پژوهش محور درس پژوهی
آشنایی و روابط صمیمی بین معلمان	شرکت در جلسات به صورت مستمر گفت و گو با همکاران

در مجموع مصاحبه‌ها با تعداد ۳۰ نفر از معلمان مقطع ابتدایی استان فارس، موجب دستیابی به غنای اطلاعاتی، اشباع و تکرار داده‌ها شد که تحت ۵ طبقه کلی: «۱) مشارکت فعال معلمان، ۲) تسلط بیشتر معلمان بر اهداف دروس، ۳) انتقال تجارب تدریس بین معلمان، ۴) آشنایی با روش‌های تحقیق کارآمد و اثربخش و ۵) آشنایی و روابط صمیمی بین معلمان» طبقه بندی گردید و هر یک از این مقوله‌های کلی دارای زیر طبقاتی بودند.

مشارکت فعال معلمان

افراد به طور مستمر و در مراحل گوناگون با یکدیگر به بحث و تبادل نظر پرداخته و در ضمن این تبادل اطلاعات، به نتایج مفیدی دست می‌یابند. به صورتی که معلمان از طریق درس پژوهی با یکدیگر در ارتباط مستمر هستند و دائما با یکدیگر به تبادل اطلاعات می‌پردازند؛ تا جایی که همفکری در جهت شناسایی مشکل، همکاری در مسیر انتخاب روش مناسب و همیاری در مسیر اصلاح طرح از جمله مهم ترین عوامل فعالیت گروهی معلمان به حساب می‌آید. این مولفه از نظر شرکت کنندگان بیشترین نقش در توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان را به همراه دارد؛ همان طور که شرکت کننده شماره (۱۵) معتقد است که "من از طریق درس پژوهی دائما با همکاران در ارتباط بودم و اطلاعات زیادی را از آنها فرا گرفتم"؛ و همچنین در پی گفته‌ی ایشان، شرکت کننده‌ی شماره (۲۴) اظهار کرد که "روحیه‌ی همکاری و فعالیت من از طریق جلسات گروهی افزایش یافت".

تسلط بیشتر معلمان بر اهداف دروس

معلمان از طریق شناسایی ماهیت و ویژگی‌های درس‌ها، هماهنگی فعالیت‌ها با اهداف درس، سازماندهی برنامه‌ها طبق اهداف درس و مطالعه‌ی دقیق معلمان بر دروس، به تسلط بیشتر اهداف درس رسیده‌اند. در درس پژوهی نیز زمانی که معلمان با یکدیگر بر طراحی و اهداف دروس تمرکز می‌کنند، هر فرد از نگاه خود به اهداف می‌نگرد و به بعد خاصی اشاره می‌کند. به گونه‌ای که ممکن است سایرین تا بحال به این بعد توجه نکرده باشند. همین نکته باعث می‌شود که فرد تسلط بیشتری بر اهداف و محتوا پیدا کند؛ بنا بر مطالب گفته شده، شرکت کننده شماره‌ی (۱۳) بیان کرد که، "من به هنگام مشورت با هم گروه‌هایم به شناسایی اهداف درس می‌پرداختم و اهداف درس را مشخص می‌کردم".

انتقال تجارب تدریس بین معلمان

از طریق درس پژوهی معلمان می‌توانند با جلسات گروهی همفکری، اصلاح تدریس در مرحله اول و ارائه روش‌های جدید در گروه به انتقال تجارب خود بپردازند؛ در شیوه درس پژوهی، فرایند ارزیابی، بخش مهم و به خصوصی به حساب می‌آید. این فضا فرصت مناسبی را فراهم می‌کند تا معلمان، ضمن نقد و بررسی تدریس یک معلم و طرح درس گروهی خود، تجارب خود را به دیگران نیز منتقل کنند و متقابلا از دیگران یاد بگیرند. همان طور که شرکت کننده شماره (۲۰) معتقد بود که؛ "معلمان از طریق بحث در گروه می‌توانند تجارب تدریس خود را به معلمان عنوان کنند و روش مناسب را انتخاب کنند و مورد نقد و بررسی قرار دهند" و همچنین شرکت کننده شماره (۱۴) عنوان کرد که، از طریق تدریس و مرحله‌ی اصلاح و ارزیابی تدریس من در گروه تجارب خود را عنوان می‌کردم و سایر همکارانم نظرات خود را مطرح می‌کردند".

آشنایی با روش های تحقیق کارآمد و اثربخش

با استفاده از درس پژوهی معلمان به شناسایی مشکلات و مسائل آموزشی، جمع آوری اطلاعات درباره‌ی روش تدریس و آشنایی با روش پژوهش محور درس پژوهی می‌پردازند. در شیوه درس پژوهی نیز، شوق آموختن و فرا گرفتن در معلمان برانگیخته می‌شود و به سمت تحقیق و یادگیری بیشتر سوق می‌یابند. بنا بر نظر شرکت کننده شماره (۳) " از طریق درس پژوهی نگاه نقادانه به مسائل را آموختم که در زمان رویارویی با مشکلات، آن مسئله را به صورت اصولی مورد بررسی قرار دهم" و همان طور شرکت کننده شماره (۱۹) بیان کرد که، "من به همراه همکارم به صورت اصولی در جهت یادگیری گام‌های درس پژوهی از سایر معلمان و منابع معتبر استفاده کردیم و در این مسیر با روش‌های صحیح این پژوهش آشنا شدم".

آشنایی و روابط صمیمی بین معلمان

معلمان با شرکت در جلسات به صورت مستمر و گفت و گو با همکاران در مسیر درس پژوهی به آشنایی و روابط صمیمی بین خودشان می‌پردازند. در طرح درس پژوهی نیز لازم است که معلمان با دلسوزی و صمیمیت با یکدیگر همکاری کنند تا بتوانند در فضایی توأم با آرامش و دوستی، از یکدیگر یاد بگیرند. مشخص است در ضمن این همکاری، روابط صمیمی تر و عمیق تر بین اعضا شکل می‌گیرد که آثار ضمنی طرح به حساب می‌آید. بنابراین آشنایی و روابط صمیمی بین معلمان، به عنوان یک مزیت مهم به شمار می‌آید. بنا بر مطالب فوق، شرکت کننده شماره‌ی (۱۶) عنوان کرد که، "در هنگام استفاده از روش درس پژوهی من با بسیاری از همکارانم آشنا شدم و بعد از آن هم همچنان با آنها ارتباط دارم".

بحث

یافته‌ها حاکی از آن است که مؤلفه‌های نقش و جایگاه درس پژوهی در توسعه حرفه‌ای معلمان از دیدگاه معلمان مقطع ابتدایی استان فارس شامل: مشارکت فعال معلمان، تسلط بیشتر معلمان بر اهداف دروس، انتقال تجارب تدریس بین معلمان، آشنایی با روش‌های تحقیق کارآمد و اثربخش و آشنایی و روابط صمیمی بین معلمان می‌باشد. درس پژوهی با درگیر ساختن معلمان در فرآیند(تبیین مسئله، طرح نقشه، عمل، مشاهده، بازاندیشی و اجرا) فرهنگ مشارکت حرفه‌ای را ارتقا می‌دهد. در این الگو معلمان در شناسایی، تبیین، طراحی آموزشی و عمل مشارکت فعال دارند و از هم یاد می‌گیرند. بسیاری از معلمان در فرآیند فرصت می‌یابند نوشته‌های خود را درباره‌ی آموزش و یادگیری مرور کنند و با بازاندیشی مشارکتی در آنها، نمونه‌های حرفه‌ای و تازه‌ای خلق کنند(بختیاری و مصدقی نیک، ۱۳۹۲) و بر اساس تحلیل محتوای مصاحبه با معلمان کد‌هایی به عنوان مقوله‌های کلیدی مشارکت فعال معلمان خلاصه شده است که به ترتیب شامل: همفکری در جهت شناسایی مشکل، همکاری در مسیر انتخاب روش مناسب و همیاری در مسیر اصلاح طرح می‌باشد؛ تا جایی که براساس یافته‌های این پژوهش مشارکت فعال یکی از مهم‌ترین نقش درس پژوهی در توسعه‌ای حرفه‌ای معلمان به حساب می‌آید.

تجربه محققانی چون سرکار آرانی و فوکایا (۲۰۰۹)، سائتو و همکاران(۲۰۰۸) و استیگلر و هیبرت(۲۰۰۹) از اجرای درس پژوهی در کلاس‌های درس ریاضی و علوم نشان می‌دهد که معلمان در فرایند درس پژوهی همراه با دانش‌آموزان، فرصت‌های

غنی برای سازماندهی تعامل اثربخش در کلاس درس، آموختن از یکدیگر و بهسازی آموزش متناسب با شرایط حرفه‌ای خود به ویژه از طریق بهبود تعامل میان دانش آموزان و معلم به دست می‌آوردند؛ تا جایی که نتایج این تحقیق با این پژوهش‌ها سازگار است و بنا بر نتایج این پژوهش، از طریق درس پژوهی معلمان می‌توانند با جلسات گروهی همفکری، اصلاح تدریس در مرحله اول و ارائه روش‌های جدید در گروه به انتقال تجارب خود بپردازند و این شرایط سبب آموختن از یکدیگر و بهبود روش تدریس معلمان می‌شود. همچنین نتایج این تحقیق با یافته‌های لوئیس، پری و موراتا (۲۰۰۳) هم راستا است. این گروه معتقد بودند که، توانایی در دانش موضوعی، توانایی در دانش تدریس و انگیزش نسبت به ورود دانش به حوزه‌ی عمل از طریق مشارکت را سه منبع دانش حرفه‌ای معلمان معرفی می‌کند که به وسیله‌ی درس پژوهی ارتقا می‌یابد (لوئیس، پری و موراتا، ۲۰۰۳؛ به نقل از خاکباز و همکاران، ۱۳۸۷)؛ و بنا بر یافته‌های این تحقیق درس پژوهی از طریق مشارکت فعال معلمان، تسلط بیشتر معلمان بر اهداف دروس، انتقال تجارب تدریس بین معلمان، آشنایی با روش‌های تحقیق کارآمد و اثربخش و آشنایی و روابط صمیمی بین معلمان به توانایی در دانش موضوعی، توانایی در دانش تدریس و انگیزش نسبت به ورود دانش به حوزه‌ی عمل از طریق مشارکت دست می‌یابند.

مشارکت فعال معلمان از مهم ترین و اصولی ترین پیامد درس پژوهی در مدارس به حساب می‌آید؛ البته معلمان از طریق جلسات گروهی از یکدیگر یاد می‌گیرند و به انتقال تجارب خود می‌پردازند و در کل فضای در جهت تعامل موثر بین معلمان برقرار است؛ این نتایج و دست آورد های با یافته‌های سرکار آرنی (۱۳۸۶) سازگار است. آشنایی و روابط صمیمانه معلمان، مشارکت فعال معلمان و انتقال تجارب معلمی از طریق جلسات گروهی سبب افزایش یادگیری و انتقال موثر مطالب به دانش آموزان می‌شود و در حقیقت درس پژوهی باعث افزایش دانش محتوایی و استفاده از روش‌های پژوهشی می‌شود و نتایج این یافته‌ها با تحقیق‌های باچینسکی و هانسن (۲۰۱۰) و راک و ویلسون (۲۰۰۵) سازگار است. همچنین طبق یافته‌های این مطالعه معلمان با استفاده از درس پژوهی می‌توانند با جلسات گروهی همفکری، اصلاح تدریس در مرحله اول و ارائه روش‌های جدید در گروه به انتقال تجارب خود می‌پردازند و همان طور که موسوی پور (۱۳۸۷) بیان کرده است که معلمان از طریق درس پژوهی یاد می‌گیرند، چگونه از یکدیگر بیاوزند و در تجربه‌های آموزشی و تربیتی خود سهیم شوند. آنها بدین ترتیب می‌توانند با بازاندیشی در رفتارهای آموزشی خود راه بهتری را برای یاد دادن و یاد گرفتن بیابند و به تولید دانش حرفه‌ای بپردازند (موسوی پور، ۱۳۸۷ به نقل از عباسی و مظفری، ۱۳۹۴) و نتایج این پژوهش با تحقیق نورزوی و همکاران (۱۳۹۱) و بختیاری و مصدقی نیک (۱۳۹۲) همسو است.

بنا بر تحقیق انجام شده، معلمان از طریق درس پژوهی با روش‌های تحقیق کارآمد و اثربخش آشنا می‌شوند و به شناسایی مشکلات و مسائل آموزشی، جمع‌آوری اطلاعات درباره‌ی روش تدریس و آشنایی با روش پژوهش محور درس پژوهی می‌پردازند. در شیوه درس پژوهی نیز، مدرسان به سمت نگاه محققانه و پژوهش مدار رهنمود می‌شوند. در همین زمینه ساکی (۱۳۸۹) معتقد است که، معلمان با بازتاب و ورود به عرصه‌های پژوهش عملا در مسیر توسعه شغلی گام بر می‌دارند. آنها به این ترتیب در مسیر تحقق یک معلم فکور و پژوهنده گام بر می‌دارند. براساس یافته‌های این تحقیق معلمان از طریق ۵ مولفه‌ی ذکر شده به توسعه‌ی حرفه‌ای یعنی به افزایش نگرش، مهارت و توانایی‌های خود پرداخته‌اند و از طریق تدریس و بحث گروهی در درس پژوهی به این مرحله رسیده‌اند. در حقیقت معلمان از طریق درس پژوهی به بهبود عملکرد خود کمک کرده‌اند و معلمان با حضور مستمر در جلسات گروهی درس پژوهی به توسعه‌ی حرفه‌ای معلمی می‌انجامد و نتایج بررسی‌های این تحقیق با پژوهش‌های

لیتل (۱۹۸۷) و گانسر به نقل از یونسکو (۲۰۰۳) سازگار است. در حقیقت هنگام اجرای یک برنامه و پروژه، عاملان اجرایی آن با مسائل و مشکلاتی رو به رو می‌شوند؛ طی بررسی و ارزیابی مصاحبه انجام شده، بارزترین مشکلات درس پژوهی به عواملی چون؛ عدم فرصت و زمان کافی جهت شرکت در این جلسات، عدم همکاری مدارس و معلمان، سیستم ارزشیابی نادرست و نمره گرایی، مربوط است؛ تا جایی که با اختصاص دادن زمانی خاص در برنامه ی هفتگی برای این طرح در مدارس، ایجاد برنامه و تشویقی های برای همکاری اعضای مدرسه و اجرای اصولی ارزشیابی کیفی در محیط های آموزشی، این مشکلات در حد مطلوبی برطرف می شود. حال با توجه به مطالب بالا می توان عنوان کرد که تجزیه و تحلیل بررسی های انجام شده، این تحقیق نشانگر آن است که درس پژوهی نقش اساسی و کلیدی در رشد و پرورش توانایی و مهارت های معلمی دارد و این راهبرد را می توان به عنوان موثرترین روش در جهت تحقق اهداف آموزشی رویکرد مشارکتی به حساب آورد؛ تا جایی که این شیوه سبب توسعه ی حرفه ای معلم می شود.

نتیجه گیری

شناخت دیدگاه معلمان مقطع ابتدایی به عنوان تربیت کنندگان دانش آموزان آینده نظام آموزشی برای پیشبرد اهداف آموزشی بسیار مؤثر است. تا جایی که پس از بررسی های انجام شده می توان اظهار کرد که، درس پژوهی یک روش اصولی و اساسی در جهت افزایش توانایی های معلمان می باشد؛ به گونه ای که این روش، گامی مؤثر در جهت افزایش توسعه ی حرفه ای معلمان به حساب می آید؛ در حقیقت درس پژوهی سبب مشارکت فعال معلمان، تسلط بیشتر معلمان بر اهداف دروس، انتقال تجارب تدریس بین معلمان، آشنایی با روش های تحقیق کارآمد و اثربخش و آشنایی و روابط صمیمی بین معلمان می شود و تمامی موارد فوق نقش حساس و کلیدی در پیشبرد اهداف توسعه ای حرفه ای معلمان دارد؛ در واقع توسعه ای حرفه ای معلمان در مدارس با اجرای چنین طرح های عملی خواهد بود. در واقع در جهت اجرای مؤثر این طرح لازم است مدارس برنامه های را در جهت آشنایی معلمان سازمان دهی و اجرا کنند؛ تا به وسیله ی درس پژوهی معلمان در سطح دانش، نگرش و مهارت از ملاک های توسعه ی معلمان دست یابند.

منابع

۱. استیگلر، ج و هیبرت، ج (۱۹۹۹). "شکاف آموزشی: بهترین ایده ها از معلمان جهان برای بهبود آموزش در کلاس درس. ترجمه: سرکار آرانی، محمد رضا، مقدم، محمد رضا. تهران: انتشارات مدرسه.
۲. بختیاری، ابوالفضل، مصدقی نیک، کبری (۱۳۹۲). درس پژوهی الگویی برای پرورش حرفه ای معلمان. رشد (متوسطه) شماره یک.
۳. بهرامی هیدجی، علی؛ مرسلی، صغری (۱۳۹۱). «درس پژوهی شیوه ای نو در طراحی اجرایی برنامه های درسی». رشد تکنولوژی آموزشی، دوره بیست و هشتم، شماره ۳.
۴. خاکباز، عظیمه سادات؛ فدایی، محمدرضا؛ موسی پور، نعمت الله (۱۳۸۷). تأثیر درس پژوهی بر توسعه حرفه ای معلمان ریاضی. فصلنامه تعلیم و تربیت شماره ۹۴. سازمان پژوهش و برنامه ریزی، وزارت آموزش و پرورش. صفحات ۱۲۳-۱۴۶.
۵. ساکی، رضا (۱۳۸۹). درس پژوهی، راهبرد برتر معلمان برای تحول در مدرسه و کلاس های درس، مطالعات آموزش و پرورش، شماره ۱۲۰.

۶. سرکارآرانی، محمدرضا (۱۳۸۶). "فرهنگ آموزش ژاپن"، نشر روزگار. تهران.
۷. عباسی، حسین، مظفری، صبا (۱۳۹۴). درس پژوهی الگوی موثری بر توسعه ی حرفه ای معلمان ابتدایی، دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی، موسسه آموزش عالی مهر ارونند، مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار،
http://www.civilica.com/Paper-EPSCONF02-EPSCONF02_0156.html
۸. نوروزی، رضا علی، حشمتی فر، لیلا، مومنی، ماهان، رحمانی، زهره (۱۳۹۱)، درآمدی بر فرآیند درس پژوهی، رشد، دوره ۴۶

9. Buczynski, S., & Hansen, C. B. (2010). Impact of professional development on teacher practice: Uncovering connections. *Teaching and Teacher Education*, 26(3), 599-607.
10. Fernandez, C., & Yoshida, M. (2004). *Lesson Study: A Japanese Approach to Improving Mathematics Teaching and Learning*. Lawrence Erlbaum Associates (LEA), Publishers. London.
11. Fernandez, C., Cannon, J., & Chokshi, S. (2003). A U.S.-Japan Lesson Study Collaboration Reveals Critical Lenses for Examining Practice. *Teaching and Teacher Education*. Vol.19. pp. 171-185. Available: www.elsevier.com/locate/tate.
12. Finken, T. M., Matthews, M., Hlas, C., & Schmidt, J. (2004). Integrating Lesson Study for Pre-Service and In-Service Teachers. NCTM Annual Conference: Defining Mathematics for All, Philadelphia. Session 34. available: http://myweb.uiowa.edu/chlas/nctm04_session34/
13. Guskey, T. R. (2000). *Evaluating professional development: thousand oaks, CA: corwin press*.
14. Hsieh, H.F. Shannon, S.E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qual Health Res*, 15(90).nc
15. Inprasitha, M., & Loipha, S. (2003). Development of Effective Lesson Plan through Lesson Study Approach: A Thai Experience. A Report Presented at Center for Research in Mathematics Education, Graduate School of Education, Faculty of Education, Khon Kaen University, Thailand.
16. Kedzior, M., & Fifield, S. (2004). Teacher Professional Development. Education Policy Brief. Vol. 15. available: <http://www.rdc.udel.edu>.
17. Keeney, M. A. et. al. (2002). Lesson Study with Action Research. Paper presented at the Annual Meeting of the Mid-Western Educational Research Association. (available: www.eric.ed.gov).
18. Lewis, C. C. (2006). Lesson Study in North America: Progress and Challenges. available: <http://www.lessonresearch.net/res.html>
19. Lewis, C.C., Perry, R., & Murata, A. (2006). How Should Research Contribute to Instructional Improvement? The Case of Lesson Study. *Educational Researcher*. 35(3). pp. 3-14.
20. Matobo, M., & Sarkar Arani, M. R. (2006). Ethnography for Teachers' Professional Development: Japanese Approach to Investigation on Classroom Activities. *Comparative Education in Teacher Training*. Vol. 4. pp. 116-125. available: www.eric.ed.gov.
21. Mayring, P. (2000). Qualitative Content Analysis. *Qualitative Social Research*, 1(2)
22. Perry, R., Lewis, C.C., & Akiba, M. (2002). Lesson Study in the San Mateo-Foster City School District. <http://lessonresearch.net/AERAFinal.pdf>
23. Rock, T. C., & Wilson, C. (2005). Improving Teaching through Lesson Study. *Teachers Education Quarterly*, winter 2005. pp.77-92.
24. Saito, E.; Hawe, P.; Hadiprawiroc, S. & Empedhe, S. (2008). Initiating Education Reform through Lesson Study at a University in Indonesia, *Educational Action Research* 16, 3:391-406.
25. Sarkar Arani, M. (2006). Transnational Learning: The Integration of Jugyou Kenkyuu into Iranian Teacher Training. In M. Matoba, K. Crawford., & M.R. Sarkar Arani (Eds), *Lesson Study:*

- International Perspectives on Policy and Practice (pp.37-75), China: Educational Science Publishing House. (available: www.eric.ed.gov).
26. Sarkar Arani, M. R., Shibata, Y., & Matoba, M. (2007). Delivering Jugyou Kenkyuu for Reframing Schools as Learning Organizations: An Examination of the Process of Japanese School Change. Nagoya Journal of Education and Human Development. Vol. 3. pp. 25-36. available:www.eric.ed.gov.
  27. Sarkar Arani, M. R. and Fukaya, T. (2009). Learning beyond Boundaries: Japanese Teachers Learning to Reflect and Reflecting to Learn, Child Research Net, available at <http://www.childresearch.net/RESOURCE/RESEARCH/2009/ARANI.HTM>
  28. Sarkar Arani, M. R. and Fukaya, T. (2009). Learning beyond Boundaries: Japanese Teachers Learning to Reflect and Reflecting to Learn, Child Research Net, available at <http://www.childresearch.net/RESOURCE/RESEARCH/2009/ARANI.HTM>
  29. Spannagel, C. Glaser-zikuda, M. Schroeder, U. (2005). Application of qualitative content analysis in user program interaction research. Qualitative Social Research, 6(2).
  30. Stigler, J.W. and Hiebert, J. (2009). The Teaching Gap: Best Ideas from the World's Teachers for Improving Education in the Classroom, (Update Edition), New York: Free Press
  31. UNESCO. (2003). "Teacher professional development": an international review of the Literatur.
  32. Watanabe, T. (2001) Anticipating Children's Thinking: A Japanese Approach to Instruction. Dialogues in Mathematics Education. available: www.nctm.org.